

Butlletí

Excursionista de Catalunya

Viatge per Noruega

(Continuació)

DE BERGEN A VOSSEVANGEN O VOSS

DEIXÀREM Bergen amb recança. Sortírem per l'única via de ferrocarril que travessa la comarca. El seu primer tros, de Bergen a Voss, ja fa uns cinquanta anys que fou construït; però fins a l'any 1902 no comunicà amb la via que pel costat E. puja d'Oslo, l'antiga Kristiania. Fins aleshores la comunicació de Bergen amb els altres punts de Noruega, inclosa la capital, era únicament per via marítima. Per terra o no hi havia camí fet, o solament era practicable una temporada molt curta, a no ésser que se servissin de vehicles especials per a la neu.

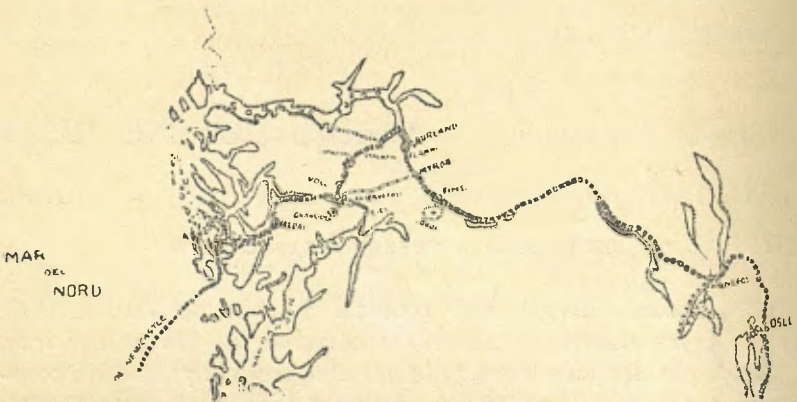
La via segueix pel fons de la vall, vorejant una sèrie de petits llacs. Passem prop de Trolldhaugen, on visqué el gran músic Grieg, l'inspirat cantor de la naturalesa, dels cants populars i dels petits poemes musicals. No és gens estrany que enmig d'aquella naturalesa tan privilegiada les fibres del seu art siguin sempre fresques, plenes de vida i fantasioses a voltes.

Als 25 kms., a Arne, tornem a trobar el *fjord*. És l'Arnevaag (*vaag* vol dir badia), petita branca del Sörfjord que trobem a Garne i que seguirem bona estona per la seva vorera esquerra.

El Sörfjord té continuats canvis de vista. Serpenteja contínuament entre muntanyes que s'alcen ràpides fins a més enllà dels 1.000

metres. Té una amplada, en molts punts, de mig quilòmetre. La neu abunda en els cims. El blau de l'aigua, el verd de les plantes i el blanc de les neus, joguinegen i donen mil fesomies al panorama.

Arran d'aigua, per on segueix la via, es troben un seguit de pobles petits. Moltes i moltes vegades la via passa per foradades. Ho atribuïrem a què, degut al ràpid pendent de la muntanya, des del *fjord*, poden fàcilment produir-se, sobretot en les èpoques de fortes nevades, les allaus - aquelles moles immenses de neu que baixen impetuoses i arrasadores muntanya avall - i que, de no passar el tren per dintre les foradades estaria exposat o a trobar

Itinerari per Noruega

el camí obstruït pels munts de neu o als temibles efectes de la caiguda d'una allau.

A Vaxdal ens aturarem bona estona. Vaig entrar al restaurant de l'estació per a prendre un sandwich. Vaig veure pernil en un plat i demanava que me'l posessin entre pa. Semblava que no entenien bé l'anglès i no ens posàvem d'acord. Per fi, em decideixo a explicar-los gràficament el que volia dir, i en agafar el pernil trobo, amb gran sorpresa meva, que dessota s'hi amagava un trosset de pa tan petit, que el pernil, tapant-lo del tot, no el deixava veure. I és que el pa, en aquella contrada, té un valor ben diferent del de casa nostra. Els panets que ens portaven a l'Hotel eren del tamany, si fa o no fa, d'un ou de gallina dels petits, sense exagerar. És clar que, en començar a dinar, em calia demanar-ne mitja dotzena. A més d'aquests panets, porten petites llesques primes de pa de molla, blanc i moreno, i sobretot un pa especial molt

prim (com les patates fregides dels vermut), molt dur i que ells mengen amb veritable fruïció a tots els plats. No sé pas quin gust hi troben. Jo vaig voler-lo tastar i no em semblà sentir-hi altre gust que el del paper d'estrassa que de menuts mastegàvem, com si fossin cigarretes.

Tampoc beuen l'aigua com nosaltres. A taula, sobretot en els pobles de l'interior, us porten un gerret de llet freda que beuen a tot drap. També prenen o ofereixen el te amb llet clàssic anglès. En demanar aigua sempre calia servir-la especialment, i encara en vasos petits. És ben veritat que cada terra fa sa guerra.

El tren seguí encara el *fjord* fins a Stanghelle. D'allí ens endin-sàrem entre dos enormes murallams d'aspecte sever, que semblaven caure'ns a sobre. Alguns salts d'aigua es llançaven furiosament per les seves parets. Aviat sortírem de les muntanyes per a tornar al *fjord*, el Bolstadfjord, petit i ja més feréstec que els seguits fins ara. Acaba al poble que li dóna nom, Bolstad. És alimentat en el seu principi pel pacífic riu Vosselv (*elv* vol dir riu) que neix del llac Evangervand (*vand* vol dir llac) el qual es voreja pel seu costat S. A Evanger acaba aquest llac. El tren segueix el riu que li porta les aigües del llac superior.

El camí pren ja un aspecte tètric. Les aigües, fins llavors pacífiques i clares, baixen tumultuoses per sobre un llit ple de roques. El to de les aigües s'enfosqueix, de blau passa a gris fosc i el soroll que fan ens fa treure el cap per la finestra: ens ofega la conversa. Impetuosament, llançant escuma, l'aigua es precipita avall. Sembla un herald de la muntanya inquieta. Arribats a Bolken torna a canviar el paisatge. Torna a imperar la quietud; però ara, enmig d'una naturalesa que solament de contemplar-la, ens distreu de tota altra cosa. El paisatge s'ha obert amplament. El Vangevand, un estany immens, de 9 quilòmetres de largària, per un d'ample en alguns punts, s'obre a tocar la via del tren. Les seves voreres estan cobertes de prats en plena ufana i de boscos d'avets espessos, altíssims. Al fons, com a final de decoració, s'alça la muntanya, l'enorme Graasiden, coberta des de mig aire per la neu que eternament hi reposa, tot ell ple de majestat. A l'extrem d'aquest llac arribem a Voss.

VOSSEVANGEN O VOSS

Voss té una importància turística molt gran. Situat tocant a la via del tren, enmig d'un paisatge immillorable i en el punt de con-

fluència de les carreteres que porten a l'Hardangerfjord i al Sognefjord, dos fjords dels més importants de Noruega, és centre de comunicacions importantíssim.

El tren, en deixar Voss, continua el seu camí per entre les muntanyes nevades que omplen el fons del paisatge pel costat E. Li cal seguir camins difícils, tant per les barreres de muntanyes, com per la quantitat de neu que sobre d'elles s'acumula en fostemps de l'any. La màquina especial per a treure la neu de la via, moltes vegades té de funcionar en ple estiu. Deixem que el tren faci el seu camí. Ja tornarem a trobar-lo en ple país nevat.

El poble de Voss, poble petit, polit de debò, tot ell de fusta, a part de l'església, està ancorat a la punta NE. del Vangevand. Està separat de l'aigua per un ample prat en què hi ha bèsties pasturant, barques en repòs i filferros amb roba estesa. Tot ell està ple de pals de conduccions elèctriques.

Per sobre del poble emergeix una punxa airosa, octogonal. És el campanar de l'església protestant, antiquíssima, del segle XIII (1276), tota de pedra. És imponent i graciosa alhora. Cal treure's el barret respetuosament, tant com a símbol, com per l'obra artística. Al seu costat s'arrauleix, humil, el cementiri, d'enterraments a terra, com quasi tots els del centre i nord d'Europa. A la plaça, ampla i llisa, del seu davant, un arbre altíssim sembla que vulgui igualar l'atreviment del campanar airós, sense aconseguir-ho. En conjunt, tanta senzillesa, tanta quietud, tanta esveltesa, imposen!

Al poble, hi ha uns quants bons hotels. Ens allotjarem en el Fleischer's Hotel, que està tocant a l'estació. Diu el Baedeker, parlant d'aquest hotel, que sovint és ple. A l'arribada del tren, els de l'hotel ja ens esperaven: a l'estació, el mosso, i a la porta de l'hotel, el propietari i el seu fill, que materialment ens prengueren els maletins de les mans, enmig de grans compliments en francès, que parlaven amb dificultat. De moment ens estranyàrem de tanta amabilitat; però després sabérem que érem els únics hostes de l'hotel, tot i que érem a primers de maig. Per nosaltres, per indicació de la casa Bennet, obriren l'hotel. Fins a últims de mes, regularment, no comença el moviment de turistes. L'hotel, tot de fusta, té 75 habitacions. Les habitacions estan ben acondicionades; amples, bona llum, bona vista i bon confort. Cada habitació té la seva estufa de llenya d'uns tres metres d'alta i de combustió total. Les trobem enceses i no ens fan gens de nosa.

Ens digueren que com que érem sols no ens servien en el menjador, massa gran per a nosaltres, sinó en un petit salonet parti-

POBLE DE VOSS

Ols. P. Gabarro

EL VANGEVAND A VOSS

EL BOSC DE VOSS

Die. F. Gabarro

ESGLÉSIA DE VOSS

Cl. Wilse

ALTRE ASPECTE DEL LLAC VANGEVAND

Cl. P. Gaharró

MOLÍ SERRADOR : CAMÍ D'EIDE

CONCA DEL SKJERVEELV

Gra. P. Gabarro

LA CASCADA DE SKJERVEPOS

cular. Arribada l'hora de sopar, poguérem veure fins on arriba tant el desig de complaure, com el de deixar bona impressió al foraster. En lloc del salonet que ens havien anunciat, ens porten a l'*hall* i des d'allí ens obren una ampla porta a dos batents i veiem que ens han servit el sopar d'una manera esplèndida. Damunt la taula, una magnífica aranya encesa del tot fa vessar de llum l'habitació. Per les parets es veuen varis tapissos, i, en lloc preferent, els retrats de la democràtica família real noruega. Tres o quatre sofans. Al fons, una altra habitació, portes obertes i llums encesos. Era la saleta del piano, per cert un xic desafinat; més enllà, encara, un altre salonet també obert i a plena llum. La taula donava goig de mirar. Acostumats com estan als menjars freds, posen sota els ulls del viatger un bon grapat d'aliments per a què escolleixin. Recordo que hi havia tres o quatre classes d'embutits, salmó rosat, dues o tres varietats de peixos, altres tantes de formatges, platets de verdures, salses variades, pa blanc de molla, pa moreno, pa com de paper pergamí, llet freda - com a substitut de l'aigua de taula - mantega a dojo, te en una tassa, te en una tetera i un pot de llet calenta. Tot això posat damunt de plats de cristall amb un tovalló de paper o de roba entre els menjars i el cristall, i amb la il·luminació esplèndida que hi havia, ressaltava com una d'aquestes taules que gairebé solament veiem al cine. I no és pas que paguéssim res d'extraordinari: el que pagàvem en tots els hotels: un tiquet del carnet de viatge per cada àpat, i un altre per cada dia d'habitació, més el 10 per 100 de propina ja estipulat.

Mentre ens preparaven el sopar, donàrem un tomb pels volts de l'hotel. Els darreres de l'hotel estan separats del llac només per una petita esplanada atapeïda d'herba. Al capdavaíl hi veiem una barqueta. El camí que férem, la carretera, vorejada sempre de tanques de fusta per a evitar que el bestiar mengi on no li correspongui, va seguint la vora del llac en tota la seva llargària. Mentre passejàvem, prop de les onze de la nit, per entre un coll de muntanyes sortí la lluna plena, que es reflectia majestuosa en l'aigua tranquil·la del llac i que il·luminava suaument el paisatge. La nit era quietíssima. El fred, tot passejant, no arribava a molestar. La lluna, alçant-se entre les tanques de les muntanyes, ens portà a flor de llavi la Sardana de les Monges. L'aire fresc donava gust de respirar a ple pulmó; se sentia saturat de la sentor de l'aigua i dels prats i boscos d'allí a la vora. La neu de les cimes del Graasiden, prenia estranys reflexos, inig adormida sota la llum de la lluna. De retorn a l'hotel i després de sopar, el *largo* de Haendel, to-

cat al piano enmig de la quietud absoluta de la nit i de la casa, clogué la jornada en forma bellíssima.

Per l'altre costat de l'estany, tocant al poble, s'estén el millor bosc d'avets que mai hagin vist els meus ulls. Arbres drets, altíssims; el coll feia mal si hom volia mirar-ne els cims. Ple d'herba per tots els espais clars, al peu del llac i del poble, més que un bosc nascut lliurement, semblava un parc, preparat amb una cura extremada. Convidava al repòs i a la meditació. Per entre els arbres hi havia canalleta jugant, unes jovenetes llegint i alguna parella assaborint les gràcies d'aquell escenari que no té parió. A la Vall d'Aran, per exemple, és molt fàcil de trobar boscos similars, estanys bonics, herba fresca i tendra i muntanyes cobertes de neu; el que ja és més difícil, bon xic més difícil, és trobar tantes bel·leses, tantes perfeccions totes juntes i amb tanta gràcia. En canvi, en el bosc d'avets de Voss es troben reunides totes aquestes condicions amb la màxima esplendidesa. No em cansaria mai de parlar-ne i de fer-ne l'elogi.

Després de caminar més d'un quart sota aquests arbres tan bells, ens trobarem el pas barrat pel riu, que aboca les seves aigües a l'extrem del llac, el Rundalselv, que poguérem travessar en una petita barqueta, conduïda per un pobre estrafet, pel preu de 3 öres cadascú (uns vint cèntims).

Des de l'altre costat, la muntanya s'enfila suaument entre prats gemats, abundosos d'aliments pel bestiar. A mida que hom va pujant, va dominant més el llac i tots els seus volts. Es veien les puntes de bosc ficar-se entre les aigües del Vangevand, emmirallant-s'hi. Dintre de l'aigua apareixien juntes les imatges de la neu del Graasiden i dels avets. Pertot arreu, casetes minúscules, carrioles (petits carros) de dues rodes i animals pasturant. Arran d'aigua algunes barques.

DE VOSS A EIDE I A L'HARDANGERFJORD

El segon dia d'ésser a Voss, a les vuit del matí, l'auto ens esperava a la porta. Feia fred intens. El xòfer, previsor, portava unes quantes mantes que bon servei ens feren. Anàvem a visitar el Gravenfjord, branca de l'Hardangerfjord. A la sortida de Voss, a l'altre costat del riu, dintre d'un bosc frondós, veiérem unes quantes casetes de colors virolats, molt escampades per entre els avets. Allò ja no era una ciutat-jardí, sinó una ciutat-bosc, que feia enveja.

La carretera puja contínuament, i ben aviat notem un canvi extraordinari en la temperatura, que s'enfredoreix ràpidament. Passem boscos d'avets. A les cunetes i en alguns recons ja apareixen clapes de neu, neu gelada. El canvi brusc d'ambient és ben manifest, tot i la poca alçada a què hem pujat. El punt més enlairat de la nostra anada serà de 266 metres, altura ben minça.

Tocant a la carretera, i entre els avets, trobem un molí serrador que ens invita a examinar-lo. L'aigua, llançant-se per un petit tobogan fa moure una gran roda que envia els seus esquitxos fent ampla rodona blanca, com d'escuma. Era bonic de debò el contemplar-ho. El molí serrador és una de les indústries més esteses de la contrada. I és que la fusta, d'avets sobretot, és una primera matèria molt important per a molts pobles noruecs. Dels avets fan les cases, els pals de conducció elèctrica, els vaixells, les carretes, les tanques; els avets els donen llenya abundant per a defensar-se dels hiverns crus; els avets sencers i pelats van riu avall per a exportar o per a les fàbriques dedicades a la preparació del paper de fusta; encara, els avets degudament protegits per les lleis noruegues, constitueixen la millor defensa contra les pluges torrencials, contra les revingudes per la fosa de les neus, contra les allaus, i són demés, la millor decoració del paisatge noruec, tan viu, tan immens.

Tot fent camí, trobarem petits estanyols d'aigua fosca, amb grans lloses de gel per cobertura, i als volts, neu força abundant.

Aviat arribem a la part més alta del camí i canviem de vessant. Entrem en la conca del riu Skjerveelv. L'aigua s'escorre apressada per un llit accidentat que ràpidament desapareix, per sota el camí, de la nostra vista. El remoreig de l'aigua va augmentant, i en poca estona el soroll que se sent és eixordador, sense que hi trobem explicació. En un gran giravolt del camí ens trobem davant una balconada grandiosa. La muntanya, tallada sobtadament, queda fent una paret que sembla impossible de travessar. A mà dreta del camí, la via d'un ferrocarril en construcció s'endinsa en les entranyes de la muntanya. Hom no endevina on va a acabar-se. Al fons de la vall veiem la continuació de la nostra carretera en forma d'una tîreta blanca, minúscula, zigzaguejant pel peu de la muntanya, i seguint la vorera esquerra del riu fins arribar al poblet de Gravin al peu del Gravenvang, un estany gran. L'horitzó més llunyà, l'omple l'alt Grimsnût, atapeït de neu. Ens encantem contemplant el paisatge.

El soroll de l'aigua era cada vegada més intens, i després d'un

giravolt total, ens trobem encarats amb la cascada de Skjervefos, la més grandiosa que he vist en la meua vida. Aleshores ens férem càrrec del perquè del soroll que ens intrigava: una gran massa d'aigua es precipita tumultuosament balconada avall en dos salts que parteixen la muntanya, que tindran, aproximadament, un desnivell de 180 metres, com tres monuments de Colom. La carretera passa atrevida entre els dos salts en un petit replà que hi ha. Contemplant el pont de la carretera, que sembla un pont de fireta al costat de la cascada, ens féiem més càrrec de grandària del salt.

Vaig voler retratar el salt superior de ben a prop i això tenia les seves dificultats. L'aigua rebot damunt la roca després d'estimbar-se, i alça un ruixim d'uns quinze metres d'alçada que es converteix en una boirina que renulla fins a uns 50 metres lluny del salt. Per a acostar-m'hi no em quedava més remei que prendre una petita dutxa. Vaig resignar-m'hi i caminant culreres per tal de protegir l'objectiu i la màquina, vaig acostar-m'hi tant com em fou possible. La màquina solament quedà al descobert el precís instant de treure la foto. Tot i això vaig tenir d'eixugar-la.

Altra vegada dintre l'auto, i tapant-nos bé amb les mantes pasàrem el petit pont, aguantant, si us plau per força, la segona dutxa.

Al capdavant de la paret, la carretera torna a seguir el riu ja ben pacífic. A l'esquerra del camí cau aplomada la muntanya rocosa i pel seu murallam veiem llançar-se furients, joganeres i capricioses, des d'alçades de dos i tres cents metres, algunes altres cascades.

Voregem el Gravenvand i a la poca estona, després d'haver entrat en una plana riallera, arribem al poble d'Eide, bonic i polít. Entrem al poble travessant un pont de fusta, fet amb enormes bigues llargues de cap a cap de pont, el qual cobreix el riu que hem anat seguint i que ben aviat s'abocarà al *fjord*. Passat el pont, la primera casa de mà dreta de dos pisos, és tota de fusta. Val la pena que ens hi deturem una mica. Eus dirà unes quantes coses sobre el clima i accidents del país. Com moltes de les cases, té uns fonaments i sòcol d'obra, que sobresurt uns 60 centímetres de terra. Sobre aquest sòcol comença la construcció en fusta. Pel costat de la carretera pot dir-se que la casa comença arran de terra; en canvi, per la part que dona a la muntanya, la casa està escapçada. Surten de terra unes columnes d'obra que pugen fins al nivell del primer pis i allí comencen les habitacions. A més de la porta de la planta baixa que hi ha a la façana i que dona a la carretera, hi ha una porta al costat nord, al nivell del primer pis,

Ol. P. Gubarró

SALT SUPERIOR DE LA CASCADA DE SKJERVEFOS

PONT D'ENTRADA A EIDE

Ols. P. Gabarro

POBLE D'EIDE

CASCADA DE LÖNEFOS

Obs. P. Gabarro

HOTEL DE STALHEIM

CL. P. GARBAYO

PONT ASBRÆCKE BRØ SOBRE EL RIU VOSSESTRANDESELV

CL. K. KNUDSEN

GORGES DE NØRDAL DES DE STALHEIM

i, que per una escaleta exterior, comunica amb la carretera. Una construcció similar es troba per alguns punts del nostre Pirineu. Aquesta construcció té dos aventatges: el primer, queda sota la casa un espai gran i lliure que serveix molt bé com a dipòsit de llenya, herba i eines de treball; el segon, en les grans nevades, quan la neu es recull abundosa al peu de la muntanya i de la casa, mai la fosa de la neu no pot produir filtracions que perjudicarien el confort de la casa, i, encara, en cas de quedar tapada la sortida per la neu a la porta de la planta baixa, sempre queda la porta del primer pis lliure.

Les altres cases del poble estan escampades al peu de la carretera. Tot i ésser de fusta, s'enfilen decidides fins a un tercer pis; no arriben, però, a igualar el nivell d'alguns arbres, que s'alcen airosos per sobre el nivell de les cases.

La muntanya comença amb una ampla faixa herbada, d'un verd puríssim, continua amb una extensió gran d'avetoses que s'enfilen roques amunt fins on les neus comencen a clapejar la muntanya. Altra vegada podem fer-nos càrrec del canvi ràpid de vegetació i de clima, ja que, tot i tenir les neus tan a prop, no sentim gens de fresca.

Per entre les muntanyes, que s'abaixen d'una i d'altra banda, s'endevina el Gravenfjord, branca de l'Hardangerfjord, a l'altre extrem del poble on hi ha un petit desembarcador que, pel costat oposat on desemboca el riu, té prou profunditat per a què hi atraquin vaixells d'importància.

Aquí s'acaba la carretera, obra dels homes, i continua la carretera que Déu, per mans de la naturalesa, hi ha posat. A una i altra banda, els boscos d'avets arriben arran d'aigua, fent una immensa taca verda que ressalta entre les neus dels cims i el blau-verd de l'aigua mansa i claríssima del fjord.

Mentre al Mælands Hotel ens preparaven el dinar, donàrem un tomb pels prats d'abans d'arribar a Eide, rics de vegetació. Abunden allí les cases rústegues i els senzills coberts fets de pedres solament sobreposades, com a sòcol, i bigues entreligades, formant les parets. En veiérem dues, de cases, que ens cridaren fortament l'atenció. Enmig del prat, de planta baixa, no cal dir que de fusta. La teulada limitada per bigues entreligades, era coberta del tot de terra, on creixia abundosa l'herba. La xemeneia curta, rabassuda, feta de pedres planes sobreposades, estava tapada per una gran llosa prima, ampla, subjectada solament per un gran còdol de riera, blanquíssim. Davant de la casa hi havia un jardinet mo-

dest, piles de llenya i una tanca de pals protegint el jardí de la gana del bestiar. Tot i la rusticitat, hi havia llum elèctrica, i cada finestra lluïa les seves cortinetes de colors i el seu test florit. No sé si hi havia telèfon però els nombrosos fils elèctrics que hi baixaven d'un pal proper ho feia creure. Eren ben bé símbols de què la humilitat i la senzillesa, no estan pas allunyats dels avantatges de la civilització. La nostra tan enyorada Mancomunitat portava camí d'estendre els telèfons a totes les cases i casetes de casa nostra; avui tenim molta feina a fer encara, per vergonya de la nostra dignitat i de la nostra falta d'esperit col·lectiu.

Desírem camí cap-al-tard i tornàrem a Voss després de re-veure aquelles immenses cascades que ens portaren el record d'aquells versos tan reals d'En Maragall:

*Les cascades que s'estan
allà al lluny, canta que canta
tot trenant i destrenant
llur blancura ressonanta
sobre el negre mur gegant...*

DE VOSS A L'HOTEL DE STALHEIM

L'endemà deixàvem Voss definitivament. Eren les set del matí quan, ben reconfortats amb bon te i amb moltes llesques de pa amb mermelada, ens disposàrem a sortir, enmig d'un fred més intens que el de la vigília. Ja en llevar-nos poguérem veure, des de la finestra de l'habitació, que el liac Vangevand, a tret de fona de l'hotel, estava cobert en bona part per immenses lloses de gel, pel fred intens de la nit passada.

Emborrassats amb els abrics, i amb mantes abundants per tot el cos, peus i cames - tot ho ben necessitàvem, - ensenyant solament els ulls i el nas, pujàrem a l'auto que ens esperava.

En sortir de l'hotel, un mosso volgué acomiadar-nos de manera que ens fos ben agradable. Degué consultar diccionaris i assajar sovint la lliçó, i, per tot adéu, ens digué, radiant de satisfacció i pensant haver trobat el nostre punt flac: *Buenos días*.

Sortírem de Voss en direcció N., seguint el camí del riu Vosses-transelv que, a prop de Voss, s'eixampla, formant estanys, un d'ells, el Lönevand, llarg d'uns quatre quilòmetres. El camí puja molt suaument. Tot i això, l'aire va enfredorint-se i la mica de vent que fa sentir el moviment de l'auto, ens talla la cara. El

paisatge canvia aviat. La carretera passa entre el riu, a la dreta i la muralla alta del vessant del Lonehorje, a l'esquerra, que en el tros més baix queda tallat bruscament, abocant-se sobre la carretera des d'un cingle d'un centenar de metres. Entre les roques s'enfilen els arbres que, despullats de fulles, no tenen ja aquella vigorositat i vida que fins ara tenien.

Tocant a la carretera es troben unes quantes cases agrupades que formen un molí serrador; com a força, aprofiten l'aigua de la cascada de Lönefos (*fos* vol dir cascada), que ve dels cims, i, a una cinquantena de metres lluny del molí, es llança cingle avall, escumejant i dalerosa, omplint de soroll l'aire i de lluminositat la muntanya. Podem aprofitar-la per a treure'n un clixé ben original...

El fred apreta de valent. Poca estona més amunt la carretera travessa el riu per sobre un estret engorjât, per un pont de fusta fet de bigues recolzades a una i altra banda. És anomenat Asbrœcke Brö (*brö* vol dir pont). Per dessota, l'aigua del Vosses-trandselv salta rabiosa i enfurismada de què se li vulgui barrar el pas, omplint l'aire d'escuma i terrabastall. Per a veure-la bé em cal sortir de la carretera i, per entremig de les maleses i la molsa que creixen abundoses sobre la roca, continuament esquitxada per l'aigua del salt, podem contemplar la cascada en tota la seva majestat. Ens fa de marc esplèndid un arbre robust i ben brotat que cobreix pont i cascada amb ses branques vigoroses.

Hem anat pujant, poc a poc; estem a uns 200 metres tan solament i ja surt la neu a prop del camí. Per les cunetes i en els recons on el sol no hi toca està gelada, formant grans blocs.

Aviat s'eixampla la vista i es presenta la gran explanada de Vinje coberta tota d'un gran llençol de neu. La carretera, a part de les roderes que deixen al descobert la terra, també està plena de neu. Els cims, amb l'esclat del sol de primera hora, llueixen amb una claredat enlluernadora.

Torna a estrenyer's el camí i arribem a Opheim. Al costat dret dret de la carretera veiem una immensa explanada, ben coberta de neu, sense cap alt ni baix, ni cap roca, ni cap arbre. A un costat hi ha una caseta baixa i, a prop d'ella una barca posada esquena enlaire, ensenyant-nos l'espina; d'aquesta manera el pes de la neu mai pot esberlar-la. Aleshores compremem que estem davant del llac de Opheim o Opheimvand tapat pel gruix del gel i de la neu.

Ens diu la guia que en aquest llac hi ha forses peixos. Comprenem bé que forçosament cal que tinguin molta sang freda per a viure en aquell ambient.

Hem arribat a la partió d'aigües del vessant del Boltadsfjord i del Sognefjord, que tenim d'anar a trobar.

Pujem encara, i tot i això la neu desapareix del camí; solament s'aguanta en les cimes i en l'obaga. La muntanya és pelada.

Al lluny, a mig aire de la muntanya, veiem el grandióss hotel de Stalheim isolat entre els turons i desert encara. Solament hi ha un guardià. No és pas encara el bon temps dels turistes.

Fa una impressió estranya trobar-se enmig de la muntanya, voltat de cims i de neus, tan solitaris i davant d'un hotel que no té pas cap aspecte de tenir-se de defensar de torbs ni allaus. Hi dóna una nota de pau i de seguretat i de confort. És punt gairebé obligat de visita, pels turistes que passen per Voss o que recorren el Sognefjord.

És un hotel de quatre pisos, pintat de fosc. La seva base, d'obra fins al primer pis, deixa uns baixos grans, a propòsit per a refugi del bestiar o dipòsit de llenya o proveïments. Tota l'altra construcció és de fusta. Té un cos central i dues sales laterals. Té cabuda per unes tres o quatre centes persones. Espaioses galeries circumden les habitacions, apoiades de dalt a baix en fermes bigues d'avets. Podem travessar el cos central, arreglat amb tot confort, i, al pati posterior, tornem a passar per camí obert per la pala d'entre la neu amuntegada, l'única trobada al volt de l'edifici.

A pocs passos de l'hotel, dintre del mateix pati posterior, s'alça una balustrada feta de grans lloses que limita per sobre el Stalheimskelv o paret de Stalheim; grandiosa balconada, gairebé vertical, d'uns 250 metres de desnivell. Des d'aquí es dominen totes les gorges del riu Nøerodalselv. La vista és considerada com una de les més grandioses de Noruega. A Bergen fins i tot ens digueren - jo crec que exageradament - que era una de les vistes millors del món. Si hi afegissin que és una de les millors vistes per lo feréstegues i grandioses que pot contemplar el turista que espera veure-ho tot (?) assegut còmodament, potser sí. L'excursionista de veres troba a dotzenes els cims i els cops de vista que estan fora de tota ponderació. Demés, jo crec que, referint-se a les muntanyes, voler parlar de la millor vista del món, és un atreviment molt perillós. Admet tantes i tantes interpretacions la boniquesa, la bellesa, la grandiositat!

No vol dir això que vulgui treure importància a aquell panorama que, veritablement, pot qualificar-se d'imposant. La paret de dessota la miranda fa que hom contempli el paisatge com si estés a vol d'ocell. A mà esquerra i a mà dreta s'alcen, pujant d'una

sola pitrada, les enormes masses del Jordalsnut i del Kaldafjeld. Un desnivell rapidíssim a banda i banda del camí, d'uns 1.200 metres, sempre és respectable. El massís rocós del Jordalsnut, sobretot, arrodonit en el seu cim fent una cúpula pel desgast produït pels glaços i per les tempestes, és superb. Treient el cap enfora i vers el costat esquerre es veu la carretera que, atrevidíssima i en contínua ziga-zaga guanya ràpidament el nivell del riu, que ja no es deixa fins a trobar el *fjord*. Carretera i riu es veuen diminuts, com dos fils blancs, estesos al fons de la vall, anguilejant fins a perdre's per entre aquelles fondalades esfereïdores.

En un eixamplament del riu, en punt ben regat pel Nœrodselv, es veuen dues cases minúscules. Dessorbe els estimballs de dreta i esquerra, es veuen grans quantitats de neu i alguns salts d'aigua que en la seva part més alta, alguns d'ells, estan fets de masses de neu i de puntes de gel, fet de l'aigua que ha anat escorrent-se i glaçant-se poc a poc.

El fons de la vall es veu tancat per l'alterós Kilsbotten d'on es precipita la cascada de Kilefos, de tres salts, en conjunt d'un total de 560 metres. El primer salt, fora de la roca, a l'aire lliure, té 150 metres, i quan el sol hi cau amb la deguda inclinació diu que es projecta damunt la roca un arc de Sant Martí.

Aquesta cascada, que anirem veient en tot el camí per les gorges del Nœrodsel, que tenim de travessar, cau dessorbe mateix de Gudvangen, on el riu s'aboca al *fjord*, el Nœrofjord, branca del Sognefjord, en el lloc on hi ha el poblet de Gudvangen. Des d'allí ja tornarem a veure-la de més a prop.

P. GABARRÓ I GARCIA

(Continuarà)

Costums populars de Barcelona

CORPUS

La ciutat de Barcelona té la glòria d'haver estat una de les primeres que va celebrar la festa del Corpus, després que fou establerta pel Papa. Podria fer-se un llibre molt voluminós descrivint la gran pompa i magnificència obtinguda per aquesta festa en la nostra ciutat, així com també les seves diferents fases; però com que el nostre objecte és no estendre'ns més enllà del se-

gle passat, ens haurem de concretar a contar simplement allò que en sapiguem de l'època vuitcentista.

Per una estranya confusió, el poble barceloní ha cregut que *una vegada* els segadors volien robar la custòdia, cosa que es va poder evitar; i perquè el cas no es repeteixi, i, si es donava pogués ésser altra vegada trobada, mentre la ciutat va estar murallada, el dia de Corpus a la tarda es tancaven els portals de la ciutat, i així restava incomunicada amb l'exterior. El poble creia, el primer any que fou trencat el clos murallat, que la custòdia no sortiria, el dia de la processó, perquè ja no es podia garantir la seva seguretat, cas que els segadors la robessin, com tenien jurat.

Entre l'incalculable nombre de joies que enriqueixen la nostra valuosa custòdia, considerada una de les més riques del món cristià (valorada recentment en trenta dos milions de pessetes), figura un preat pèsol fet amb perles de gran tamany muntades damunt una placa d'or, que simula ésser la pell del pèsol. La tradició conta que aquest pèsol fou regalat pels segadors ofesos per la mala intenció que se'ls atribueix de voler robar la custòdia i com un gest de generositat.

Era costum que en tal dia tots els veïns escombressin la part del carrer al davant de les cases, que la reguessin i encatiffessin amb ginesta, romaní i altres herbes aromàtiques. També es feien enramades davant les cases i balcons, i, en temps més reculats, s'havien cobert els carrers amb amples veles formades per domassos i draps de colors virolats. Un record de l'envelament dels carrers, és el costum, encara vivent, de posar domassos als balcons.

Una de les notes més típiques i populars de la processó són els gegants. A principis del segle passat, n'hi havia a Barcelona cinc parelles; la de la ciutat; la de la parròquia de Santa Maria; la de la Parròquia de Sant Jaume i dues de gegants més petits, propietat de la parròquia del Pi. Ja hem parlat altres vegades de la rivalitat existent entre les parròquies de Santa Maria i del Pi. Aquesta per a ésser més que aquella, tenia dues parelles de gegants. No els tenia cap altre organisme barceloní; però no sabem per quina causa eren més petits que els altres. Per això els de Santa Maria varen treure la següent dita:

*Els del Pi, són esquifits:
fins els gegants són desnarits.*

Molestos els parroquians del Pi per aquesta invectiva, es varen

desfer dels quatre gegants menuts, i varen fer una parella, la més alta de Catalunya.

El poble de Barcelona sent una gran simpatia per als seus gegants, als quals anomena amb el qualificatiu carinyós de l'*Hereu* i la *Pubilla*. Hi ha un proverbi barceloní que diu:

*Quan l'Hereu i la Pubilla
surten a passejar, Corpus vindrà.*

Fou costum de molts anys, que la gegantessa tregués la moda femenina d'estiu, tant del vestir com del pentinar. El Consell municipal invertia en això una suma molt important. Hi intervenien els millors artífexs de la ciutat en els respectius arts. Les senyores esperaven, per a fer-se els vestits, veure com vestiria la gegantessa.

Els Gegants

A principis del segle passat, encara anaven a la processó, junt amb els gegants, uns ninots figurant i simbolitzant bèsties i éssers fantàstics, que antigament havien tingut un determinat simbolisme, però que a les darreries havien ja esdevingut grotescos. Hi anava l'àliga amb uns aligons, fets amb plumes blanques; el lleó, amb uns lleonets; el bou; la mulassa, dita també la patum; els cavallets o cavalls cotoners... És de remarcar que en la nostra processó del Corpus, que nosaltres ho sapiguem, i ho hem investigat, mai no hi han figurat nans, almenys no n'hem trobat cap rastre. Aquests ninots i els gegants havien anat repartits per la processó en diferents llocs, molt especialment davant del Santíssim, simbolitzant les fúries i éssers malignes retuts i humiliats. Una R. O. de darreries del segle XVIII va privar la concurrència de tals emblemes a la processó per considerar-ho una cosa grotesca; però el poble en va sentir enyorament, puix en la seva simplicitat li deia tant aquelles representacions rudimentàries, com allò més sublim de la manifestació religiosa, i va reclamar els ninots. L'Ajuntament, volent harmonitzar les disposicions privatives amb el desig popular, va separar de la processó les indicades representacions, i les va fer sortir soles a marcar el curs de la processó. Això durà uns anys, i ben aviat varen sortir també a la tarda, si bé un xic més endavant que el seguici religiós; però ben aviat es varen unir a la pro-

cessó, solament, que la precedien en lloc d'anar davant del Santíssim.

Els gegants i les bèsties indicades, solen sortir uns dies abans dels de Corpus, per a fer una visita a les principals autoritats municipals i per a seguir tot el curs de la processó, *marcant-lo*, segons expressió popular.

Descriure per peces menudes, els organismes i entitats que concorren a la processó fóra tasca llarga i, sobretot, no ofereix cap particularitat. Com a detalls passats, podrem indicar que el gremi de sabaters té el privilegi d'ésser el que pot ocupar amb el penó el primer lloc entre tots els altres de la ciutat. Abans havia figurat en el seguici un cavall blanc molt ben arreat i engualdrapat que era anomenat el *cavall de Santa Eulàlia*, del qual no ens ha estat possible investigar el significat ni el simbolisme. Fins a darreries del segle passat hi concorria una cobla de ceguets, que tocaven instruments de corda, vestits amb gramalla de vellut carmesí, amb vius de seda verda i ruixa blanca, roquet i barret de teula. Aquesta cobla era anomenada la *Colla del Sant Esperit*, puix representava la confraria del Sant Esperit, integrada per cecs i tota mena d'esguerrats captaires, els quals, des del segle xv, concorrien a la processó tocant un aire popular molt conegut dels vells barcelonins, al qual aplicaven la següent cançoneta:

*Vicens que vas bonic,
nyic nyic nyic;
la mare n'ha parit,
nyic nyic nyic;
un noi que és molt bonic,
nyic nyic nyic.*

Donà també origen al proverbi barceloní:

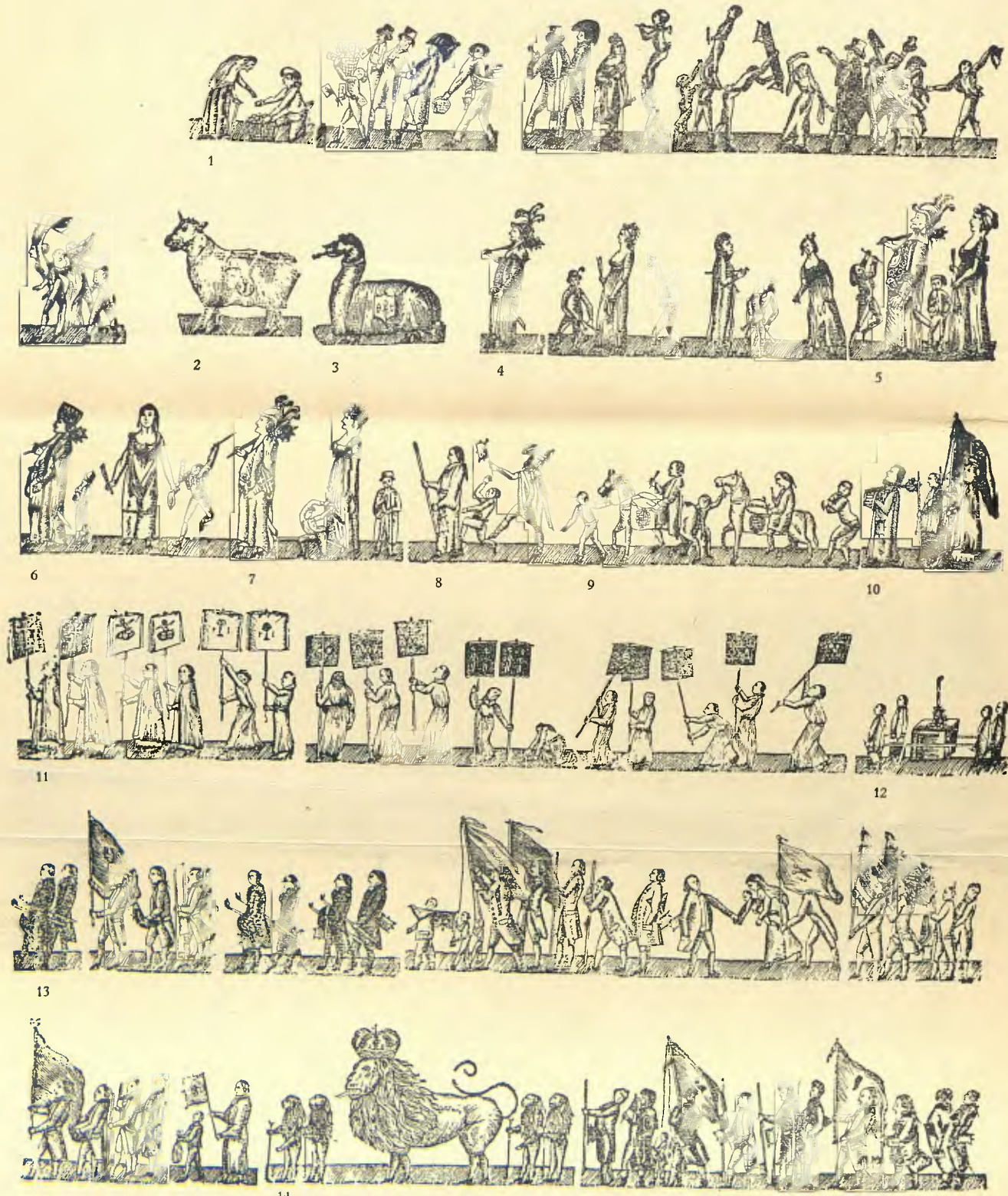
*La colla del Sant Esperit,
l'un coix, l'altre tolit*

el qual s'aplica a la reunió de persones de conjunt poc harmònic o en què hi hagi més d'un esguerrat.

Un dels elements més populars que concorre a la processó és el parell de patges a la moda medieval, muntats en uns ruquets i tocant dues timbales alternativament. Aquest entremès ben vivent rep el nom de *trampes*, puix, segons les orelles del poble, el so

LA PROCESSÓ DE CORPUS, DE BARCELONA
 SEGONS UN GRAVAT POPULAR DE DARRERIES DEL SEGLE XVIII

Aquesta processó està estampada damunt de quatre fulles sense peu d'impremta. El poble retallava les rengles i les enganxava, una darrera de l'altra, formant una llarga tira en la qual es figurava tota la processó. Aquestes tires eren enrotllades a l'entorn d'una mena de rodet o petit cilindre de fusta i es descaragolaven per a mirar-les, tal com es feia amb els primers llibres abans de trobar la forma actual de compaginar-los. Aquestes fulles estaven formades per diversos gravats al boix, de mida petita, els quals combinaven i ordenaven els stampers al seu gust i criteri formant el conjunt de la processó. L'exemplar que reproduïm no estava ordenat amb la deguda cura; hi havia boixos que no pertanyien a la processó del Corpus, els quals hem tret, i els que hem deixat, per figurar escenes de la dita processó, no estaven distribuïts amb el degut ordre, el qual hem tingut de rectificar segons les dades que nosaltres tenim de l'ordre de la processó en aquell temps

1. El poble que precedeix a la processó.—2. El Bou, dit popularment l'Ase del Pi, per pertànyer a aquesta església.—3. La Mulassa.—4. Les dues parelles de gegants petits del Pi.—5. Els gegants de Santa Maria.—6. Els gegants de Sant Jaume.—7. Els gegants de la ciutat.—8. El Batlle de les pixarelles.—9. Les trapes.—10. El Porrer de la Seu.—11. Els gonfanons.—12. El Ciri pascual.—13. Els gremis, començant pel de mestres sabaters.—14. L'entremés del Lleó i els lleonets portat pel gremi de mestres pellicers.

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

15. L'Àliga de la ciutat.—16. La cobla de ministrils de la ciutat.—17. Les creus parroquials.—18. La clerecia parroquial.—19. Les comunitats religioses.—20. La cobla de ceguets dita del Sant Esperit.—21. La Custòdia.—22. El Senyor Bisbe.—23. Les autoritats.—24. El piquet de tropa.

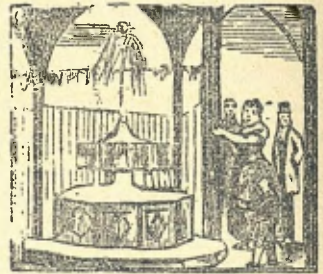
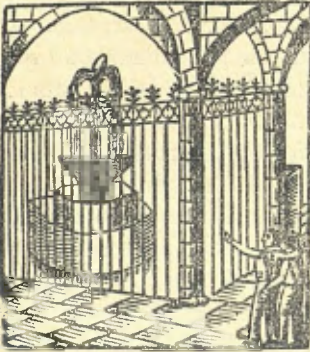
onomatopèic dels tabals fa: *trampes, trampes, tot són trampes...* El significat és desconegut, i és una resta de l'antic aparell escènic i espectacular que amb gran abundor concorria a la processó. El poble diu que la insípida tonada de les trampes fou tretta per un tal Pau Timbales, personatge imaginari, presentat pel proverbi com el prototipus ridícul de la saviesa. Diu que per a trobar una tonada tan escaient i harmoniosa, li fou precís restar enterrat sota terra per espai de set anys, concentrat el pensament i isolat de tota distracció.

Antigament la processó havia estat organitzada pel Consell municipal. Quan així era, aquest repartia ventalls a tots els assistents que ostentaven alguna dignitat o càrrec. Els ventalls solien ésser de palla, enflocats, ornamentats de passamaneria i amb el mànec cobert de pell de colors, o senzillament de tela o paper, segons la categoria de la persona a la qual anava dirigit. Quan el nostre Municipi volia convidar algun foraster a prendre part en el seguici religiós, el convit es feia oferint-li un valuós ventall, acte que anava rodejat d'una certa cerimònia. La vella documentació municipal barcelonina està plena de curioses dades sobre aquest particular. La quantitat invertida en ventalls era força important. Noves orientacions polítiques varen treure l'organització de mans del municipi, i la posà a les mans del clergat. Segons una llegenda popular, quan això va passar, el clergat es va sentir desafecte a la processó, i eren molts pocs els capellans que hi concorrien. El Capítol catedral, interessat en què la festa tingués més èxit que abans, oferí a tots els clergues que hi assistissin un grapat de monedes d'or. Aleshores va assistir-hi tota la clerecia barcelonina. Diu que al peu de la porta de la catedral posaven una gran caldera plena de xinxons, i que tal com anaven entrant, en lluitar el ciri, els donaven una llossada de monedes d'or, com si es tractés d'un líquid. Si bé la concurrència a la processó era molt nodrida, durant el curs tots els assistents feien brometa comentant el guany que l'acte de presència els reportava. D'això ve el proverbi: *riure's de la processó*.

En el sortidor que hi ha en el temple de Sant Jordi del claustre de la Seu, es guarneix *l'ou com balla*, que consisteix en un ou posat damunt el sortidor. Quan l'ou va a parar damunt el raig que s'enlaira furiat, l'ou és alçat i giravolta i balla fins que, separant-se de la columna d'aigua, cau a una cistella feta a posta, i es torna a alçar tan bon punt com es posa damunt el raig.

Amb aquest motiu, el sortidor és tot guarnit amb cireres i fullatge de gaia verdor. L'origen i significat d'aquest curiós costum

no s'ha pogut aclarir fins avui, i és probable que no signifiqui res. S'ha dit que, essent l'ou el símbol i emblema de la generació i del món, l'ou com balla vol venir a simbolitzar la joia sentida en el món pel triomf del Santíssim Sagrament. Aquest costum és relativament modern; sembla que no fou establert a Barcelona fins ja ben entrat el segle XVIII, i que fou importat d'Itàlia per un clergue català que hi havia fet llarga estada. Hem de remarcar, sobre aquest particular, que actualment en les esglésies i catedrals italianes no es practica aquest costum, almenys en sentit general.

L'ou com balla

Tampoc sabem que es faci en altres llocs de casa nostra, i, si en algun punt ha estat instaurat, és en temps molt modern i copiat de Barcelona.

Les persones que vivien en carrers pels quals havia de passar la processó convidaven totes les seves amistats i relacions a veure-la des del balcó o finestra; es donava el cas, si en l'obertura que donava al carrer hi cabien deu persones, d'invitar-ne un centenar. Es tenia en gran consideració l'ésser invitat, i com una ofensa el no ésser-ho; també es prenia en consideració si la persona invitada feia o no ús de la invitació. Moltes famílies havien de dividir-se per a poder anar a varies cases, i, així, deixar contents a diferents amics i familiars. Com que entre la processó pròpia del Corpus i les de la vuitada se n'organitzaven moltes, es pot dir que en passaven per tots els carrers un xic importants, i que, per tant, eren la majoria dels veïns els qui convidaven. Era de rigor oferir als convidats un refresc en el qual hi havia d'haver precisament xocolata, que era més apreciada si era feta en algun convent, i

l'amo de la casa remarcava moltes vegades a tots els invitats el convent d'on procedia. Es menjaven també secalls i es bevia orxata. Era mal mirat el no tastar, almenys, alguna cosa del refresc ofert.

El pas de la custòdia era saludat amb brots de ginesta, romaní, roses, clavells i altres flors aromàtiques, les quals eren venudes pels carrers per venedors ambulants; també s'hi venien ventalls de cartró.

Les serpentines i paperets que avui s'estilen, foren introduïts fa una quarantena d'anys; abans eren del tot desconeguts. Els veïns que vivien en establiments i botigues posaven davant d'aquestes, cadires i taulons perquè hi poguessin seure els convidats.

Era tingut en gran estima el poder veure la processó des del carrer i assegut.

L'endemà de Corpus hom s'havia de vestir de rigorós estiu; els milicians i estudiants es posaven els pantalons blancs, i, com ells, tot altre ciutadà que s'estimés un xic; hauria estat tingut per excèntric o extravagant el qui ho hagués fet abans. Les senyores es feien fer ràpidament els vestits d'estiu segons la moda treta per la gegantessa i havien d'estrenar-los precisament dintre la vuitada de Corpus, puix també era mal vista la que no ho feia així, de manera que durant aquests dies les modistes no s'enteniien de feina.

Tota la vuitada de Corpus, de tres a sis de la tarda, era ensenyada la custòdia de la Seu pels escolanets, que amb una candelleta anaven indicant les múltiples joies i minuciosos detalls que l'enriqueixen. Sempre solien acabar amb la mateixa fórmula tradicional; assenyalant la part superior del remat deien: *Senyors, parin atenció, que ara ve el bo i millor: veuen aquest gallgalleret tan petit i aixeridet? Saben el que diu? —Què no hi ha res per l'escolanet?*

Havia estat molt estesa la creença que, en tal dia, no es podia fer cap feina manual, i, sobretot, les dones no es podien dedicar a cap feina de la casa. La llegenda de la bugadera d'Horta que he contat en parlar del Dijous Sant, és així mateix atribuïda al dia de Corpus.

Totes les principals parròquies organitzaven, dintre la vuitada,

Un venedor de ventalls

lluïdes processons que anirem descrivint dia per dia. Moltes d'aquestes processons han deixat de fer-se i se'n fan d'altres que no es feien abans.

Divendres de la vuitada. Es feia la processó de la parròquia de Sant Jaume. Solia ésser primer pendonista el Governador, el qual convidava tot l'element oficial; per aquesta raó es veia molt concorreguda d'elevades personalitats de la ciutat. El tàlem era fet amb tissú d'or, com també el llarg serrell que en penjava. Havia estat regalat per un ric fabricant, en agraïment a la Mare de Déu del Remei, per un assenyalat favor que havia obtingut per la seva intercessió.

Dissabte de la vuitada. Es feia la de la Mercè, de la qual sempre era pendonista el Capità Geuera; per això es veia molt concorreguda de militars amb els millors uniformes; resultava molt lluïda i atreïa molta concurrència. Hi anava l'escolania de l'església, que sempre ha gosat de gran fama musical.

Diumenge de la vuitada. En aquest dia se'n celebraven vàries, puix amb la circumstància d'ésser festa, podien concórrer-hi més persones. Al matí es feia la de Sant Pau, que mai no tingué gran importància; als darrers anys es feia al vespre.

També es feia, al matí, la de l'Hospital, a la qual assistien els gegants de la ciutat i els diferents entremesos. Perquè els pobres malalts poguessin veure la processó, aquesta pujava dalt de les sales, desfilava per totes elles i tornava a baixar per la mateixa escala per on havien pujat, que solia ésser la del departament dels homes. Més tard fou suspès el curs per les sales, puix el moviment i la fortor de tanta cera cremada, perjudicaven alguns malalts. També hi havien assistit les noies bordes, que estaven asilades a l'Hospital, quan encara no s'havia fundat la casa de maternitat del carrer de Ramalleres; però fou precis desistir-ne puix alguns espectadors poc compasius els retreïen la seva pobra condició. Avui aquesta processó encara se celebra al voltant del pati. Els malalts que es troben en condicions surten a veurer-la a la galeria. En un angle del pati es guarneix un sortidor amb l'ou com balla.

En aquest mateix dia se celebrava també la processó dita dels estudiants, perquè hi concorrien aquests. Sortia del convent de Santa Catarina, conegut per «la Catedral dels frares». Hi concorrien tots els estudiants del col·legi del Bisbe, reunits per assignatu-

res, presidits cada una per un penó especial; figurava darrera el grup de deixebles, el professor de l'assignatura. Els seminaristes vestien manteu, i els altres estudiants, també beca. Presidia els escolars una imatge de Sant Tomàs d'Aquino, llur Patró. Hi anava un penó de la confraria del Roser, de gran mèrit artístic i valor material; els gegants i les trapes, i la colla del Sant Esperit. Va deixar de sortir després de l'any 1835.

També se celebrava la de Santa Maria, que era la que portava la millor custòdia, després de la de la Seu. És una joia de gran mèrit artístic i de fort valor material, fou donada a l'església per un parroquià anomenat Nadal, el qual, per disposició testamentària, es reservà el dret de guardar-la sempre als seus descendents; per això quan ha de celebrar-se la processó, van a cercar la custòdia a casa del seu guardador, i on la hi tornen un cop acabada. Quan passava la custòdia per davant el palau reial, es tiraven sis canonades. La parròquia té gegants propis, amb la particularitat que la gegantessa simula ésser una negra.

Aquesta processó assolí gran lluïment, i era tinguda com una de les més concorregudes de Barcelona, fins a principis del present segle, en què fou tirada una bomba al seu pas, que produí nombroses víctimes. Després d'aquest fet dolorós, fou suspesa un gran nombre d'anys. En fa pocs que ha tornat a sortir, però amb molta menys pompa que abans: no és ni sombra del que havia estat.

Al matí se celebrava també la del Pi, que era la que feia el curs més llarg, i la que es considerava més lluïda després de la de la Seu. Els veïns del Raval, que n'eren parroquians, varen demanar en certa ocasió que la processó passés per aquella part de la ciutat i els fou atès. Això contribuí a allargar el curs més del que ho era abans. Hi anava una valuosa bandera, dita de la Santa Espina, semblant a la de Santa Eulàlia que corre a la de la Seu. Hi anaven moltes músiques i, sobretot, les colles de sarauistes vestits amb extremada elegància, segons els gustos de l'època, dividits en els dos bandos de Paus i Gitanos, que tant enrenou feren anar el jovent vuitcentista. La concurrència d'aquests elements hi donava un caire molt animat, puix els sarauistes constituïen el jovent elegant, i repartien dolços a discreció i feien *patir* les noies al seu pas. Entre els que hi concorrien i els que l'anaven a veure, es reunia tot el jovent alegre i bulliciós de la ciutat, tant de l'un sexe com de l'altre, i resultava la processó més animada i popular del dia. Hi anaven gegants propis; primer, les dues parelles ja al·ludides, i, més tard, una de sola, la més alta de Catalunya. També

hi anava un gros *bou*, no sabem si era el que antigament havia format part dels seguicis populars, que portava el gremi de carnicers, i el de freners, o bé si era un altre *bou*, que posseïa la parròquia, no sabem com ni per què. Aquest *bou* tenia molt poc de tal, i devia estar molt deformat, puix segons la visió del poble era un ase. Gosava de gran popularitat, tanta, que ens ha restat vivificat en un proverbi, que responem quan la mainada pregunta qui era algú que no volem dir:

*Sabs qui?
l'ase del Pi,
que era ton padrí.*

Cap d'aquestes processons, excepte la de Santa Maria, ja no se celebren; en canvi, se'n fan d'altres: les de les barriades de Gràcia i de Sans. La primera per la seva popularitat, per la concurrència de jovent i per la molta alegria que regna, es pot considerar com la que ha heretat les característiques de gran manifestació popular que tenia la del Pi.

Dilluns de la vuitada. Se celebrava la de Santa Mònica, que es distingia per assistir-hi tots els còmics de la ciutat i els forasters que en ella es trobaven. La gent hi acudia amb certa fruïció per tal de veure els còmics vestits amb trajecte ordinari i sense caracteritzar. Els còmics havien estat considerats per espai d'alguns segles com a gent vil i escarnidora; per això no els eren permeses moltes de les coses acceptades entre la resta de la societat. La primera missa que va celebrar-se en dita església, fou precisament en sufragi de l'ànima d'una còmica, i es permeté que els actors formessin una confraria sota l'advocació de Santa Catarina d'Alexandria; el penó era portat en la processó de la vuitada. La gent s'ho mirava amb una certa curiositat. El tàlem de la processó de Santa Mònica solia ésser portat pels oficials de la caserna d'artilleria de les Drassanes.

També tenia lloc, aquest dia, la de Sant Pere, que es distingia pel gran mirament que posaven els veïns en regar els carrers, fer enramades i empaliar tot el curs que havia de fer. Un any, el portant de la custòdia va relliscar i va caure la custòdia a terra; la qual cosa fou comentada irònicament per la ciutat, dient que un cas semblant no podia passar en altre barri que en el dels *tronxos*, qualificatiu burleta que es donava als veïns de Sant Pere, per

estar format principalment pels hortolans de Sant Pere, que tenien establerts els horts per bona part del que és avui la dreta de l'eixampla i els voltants del parc de la Ciutadella. En aquell barri és on primer es va desenrotllar la indústria dels teixits, que més tard s'estengué considerablement pel Raval. Encara avui es troben antigues fàbriques de teixits per aquell indret de la ciutat. Hortolans, fabricants de robes i pellaires de les Basses de Sant Pere i del carrer d'En Tantarantana, celebraven gran festa i posaven tot el seu esforç en fer lluir la processó. Hi ha una graciosa dècima de darreries del XVIII, que ens parla d'aquesta processó:

*La processó de Sant Pere
de totes és la millor;
fins les Basses, quin primor,
semblen una primavera;
tot fabricant s'hi esmera
en lluir-se a tot esforç.
Què vivesa de colors!
Quines noies! És cosa brava,
i, si a algú li cau la bava,
no hi falten, no, mocadors.*

Aquest darrer vers alludeix als molts fabricants que n'hi havia en el barri.

Actualment se celebra, aquest dia, la del barri de la Barceloneta, molt popular, i concorreguda per un gran nombre de nenes de la primera comunió i molts infants d'ambdós sexes, vestits de Sants. El penó principal sol ésser conferit al Comandant de Marina, que delega l'honor en algun subordinat seu. Hi concorre la banda de l'Asil Naval i moltes d'altres, així com molt d'element mariner. Hi acut molta gent a veure-la, i gosa de gran popularitat.

Dimarts de la vuitada. Se celebrava la processó de Sant Cugat del Rec, que es distingia per ésser la que passava pels carrerons més estrets de la ciutat, i per ésser la que portava més nombre de músiques, puix no solament es tenia gran punt en què no hi anés cap penó sense música al darrera, sinó que moltes vegades n'hi havia que en duïen més d'una. Molts anys havia sortit un penó portat per un gran nombre de geperuts; la qual cosa feia molta gràcia. Els veïns del barri de Sant Cugat eren qualificats així i es deia amb ironia que era l'únic indret de la ciutat on els permetien viure.

També se celebra, en aquest dia, la de la 'Casa de Caritat. Constitueix una veritable festa en el barri de l'Hospici i per tot el Raval. Hi van gegants propis de la Casa, que abans havien estat de la Societat del Born, organitzadora dels grans carnestoltes barcelonins. En disordre's, el soci J. Riera, al qual tocaren en sort, els cedí a la Casa de Caritat. També hi va una comparsa de nans, propietat de la mateixa Casa, i les trampes de la ciutat. Les autoritats dispensen a aquesta processó una acollida especial: hi van representacions de totes elles. Hi assisteixen, demés, molts asilats, tant mainada com gent vella. Fa un curs relativament curt, comparat el de les antigues processons. Hi assisteixen bon nombre de músiques. La seva institució és relativament moderna. No surt tots els anys.

Dimecres de la vuitada. Sortia al matí la del convent de monges teresianes del convent del Carrer de la Mare de Déu, cantonada al de la Canuda. Era una de les més solemnes: hi anava tota la noblesa catalana i tots els gremis. Sortia un tern, considerat com el millor de Barcelona, que només surt el dia de Corpus i per Santa Teresa, tot brodat en or i coral, valuosa obra de l'art medieval català.

A la tarda sortia la de Sant Just, que era molt lluïda, puix, com en l'anterior, hi anava la gent més distingida de la ciutat. Sortia la preciosa custòdia d'aquesta parròquia, la més antiga de Barcelona, i sense dubte la més notable, per constituir una veritable obra d'art antic d'orfebreria catalana.

El poble, en to burleta, deia que no es permetia concórrer a aquesta processó a ningú que no fos garrell. Per això en deien la processó dels garrells. Segons és fama, aquell indret de la ciutat és tot de roca viva, i als veïns, de caminar pel damunt d'un material tan sòlid, se'ls torcen les cames i esdevenen garrells: no es pot tenir per bon parroquià de Sant Just, el qui no ho sigui. La circumstància de concórrer a aquesta processó els nobles, que en les antigues lluites populars havien estat qualificats de *cadells*, bé podria ésser que originés aquell qualificatiu.

Dijous de la vuitada. Es repetia la de la Seu, considerablement menys concorreguda que la primera. També es feien la dels Pares Felipons de Sant Felip Neri i la del convent de l'Ensenyança, que cap d'elles ofereix particularitat notable.

Actualment, sense les indicades, se'n celebren varies d'altres,

en dies diferents; però cap d'elles té importància suficient per a fer-la constar, puix totes són de novella implantació i encara no s'han incorporat als costums ciutadans.

L'Ajuntament deixa amb facilitat els gegants i les trampes, els quals, junt amb municipals de cavall de gran gala, hi assisteixen en representació de la ciutat.

REFRANER

*Pel juny,
la falç al puny.*

*Pel juny,
cada gota com el puny.*

*Pel juny, el bou
no es juny al jou.*

*Juny, juliol i agost,
ni dona, ni col, ni most.*

*L'herba seca, curta o llarga,
pel juny ha d'estar segada.*

*Per Sant Joan,
el primer bany.*

*Per Sant Joan
tot es fa gran.*

*Per Sant Joan,
les garbes al camp.*

*Per Sant Joan
les olives són com grans de sal;
i, per Sant Pere,
com grans de pebre.*

*Per Sant Joan i Sant Pere,
adéu primavera.*

*Per Sant Joan i Sant Pere,
no posis taules a l'era.*

*De Sant Joan a Nadal,
mig any igual.*

*Aigua de Sant Joan,
cap guany i molta fam.*

*Si trona per Sant Joan,
totes les nous es corquen.*

*Qui no menja per Sant Joan,
és boig o no té pa.*

*El ral guanyat per Sant Joan,
és ral i mig per Nadal.*

*Sembraràs quan voldràs,
però per Sant Joan segaràs.*

*Si vols tenir pa,
llaura per Sant Joan.*

*Qui de la muntanya
es vulgui enamorar
per Sant Joan
hi té d'anar.*

*Per Sant Pere, juny darrera;
i Sant Pau, tanca amb clau.*

*Per Sant Pere i Sant Feliu,
la vellana surt del niu.*

*Sant Pere plorós,
juliol plorós.*

*Un raig per Sant Pere,
i, després, fins la pastera.*

*Per Sant Bernabé,
quaranta dies plogué
o al davant o al darrer.*

*Per Sant Antoni de juny,
de camp d'ordi no se'n veu un.*

*El dia de Corpus
fins les dones parlen llatí.*

*De tard o de lluny,
Corpus pel juny.*

Noves

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

AGOST DE 1929

La Portada del Monestir de Ripoll.—Han començat els preparatius per a fer l'emmotllament de la portada del Monestir, havent-se muntat ja les bastides corresponents, i sense que es tingui notícia de què s'utilitzin altres procediments que el d'emmotllar directament sobre la pedra amb la precaució de recobrir aquells fragments que estan en pitjor estat, amb un paper d'estany, a fi de què no acabin d'esmicolar-se.

Aquesta precaució que, evidentment, fa menys greu el perill de què alguns fragments pateixin en ésser emmotllats, no és considerada suficient per a evitar la caiguda d'algunes de les motlures més estobades per l'acció del temps, i fou rebutjada pel tècnic al qual la Direcció de l'Exposició de Barcelona va encarregar que dictaminés sobre els perjudicis que podia ocasionar l'operació.

Aquest dictamen, que és signat pel senyor Bosch i Gimpera, diu que l'única manera d'evitar que amb la pressió de l'emmotllament acabin de caure els esmentats relleus, és evitar-lo i suspendre'l en aquelles parts de la portada més destruïda, substituint-lo per una reproducció feta en fang que podria servir després per a produir el motllo.

Com sigui que aquesta divergència d'opinions entre el tècnic de l'Exposició i els assessors diocesà i parroquial, demostra la real possibilitat de què, en definitiva, la portada resulti perjudicada amb l'operació, és indubtable que aquesta serà seguida amb creixent interès, i l'indiscutible zel dels senyors arquitectes que han contribuït a autoritzar-la, els decidirà a suspendre-la si de fet les temences es veiessin, lamentablement, confirmades per la realitat.

Un nou edifici a La Molina.—Responent a necessitats nascudes de l'augment de concurrència al Xalet, ha calgut construir al costat del mateix, a la banda de Llevant, un gran edifici de planta i un pis, d'unes dimensions de 16 metres per 8 de fondària.

La planta, que comunica amb l'exterior per tres amples portals, serveix durant l'estiu de garatge i durant l'hivern s'utilitzarà per a guarda-skis, puix el que fins ara existia era del tot insuficient.

També, a un extrem, hi ha una bona llar de foc, satisfent així els desigs dels qui volien trobar en el nostre Xalet aquest típic recó.

En el pis hi quedaran distribuïdes unes habitacions per al servei del Xalet i per als excursionistes en dies de molta concurrència, amb la qual cosa s'obtindrà un guany d'unes vint-i-cinc places de més, damunt la cabuda total del Xalet.

L'edifici, que conserva totes les línies i tot l'estil del Xalet, i que requadra força bé per un extrem la gran explanada, ha estat projectat i dirigit pel nostre company, l'arquitecte senyor Josep M.ª Ros i Vila.

Tendes de Campanya.—La Secció d'Esports de Muntanya té a la disposició dels seus associats, una sèrie de tendes de model apropiat per a fer campaments, d'una capacitat normal de 3 individus. En donar compte d'aquesta facilitat, es prega als interessats en utilitzar-les, vulguin demanar les condicions de préstec a la Secció, i els dies en què desitgin disposar-ne, amb tota l'anticipació possible.

Les característiques principals són les següents: dimensions a la lona de terra, 185 x 200 centímetres; alçada al mig, 150 centímetres; parets laterals, 50 centímetres; doble sostre independent; pes 10 kils. Repartides en dues parts: el sostre i la tenda. Els dos pals, partits en dos troços.

Bibliografia

JOAN MARÍN BALMAS. *De París a Barcelona passant per Honolulu.*

—Un vol. en 4.^t 253 pp., amb dibuixos i 68 làmines fora text.—
Barcelona, 1929.

En acabar la darrera pàgina d'aquest llibre, el lector té la sensació d'haver seguit a l'autor en el viatge que descriu donant la volta al món. La finesa d'esperit, la facilitat d'estil, i la planera i cordial elegància amb la qual conta els seus episodis i dona la impressió dels paisatges i costums que va trobant al pas, es fan seu al lector des del primer moment. Desfilen davant els seus ulls, els incitants de la navegació, Nova York, l'Havana, el pas del Canal de Panamà, l'estada a Califòrnia, Los Angeles i el seu barri d'Ho-

llywood, Sant Francisco, la travessia del Pacific, el sojorn a les illes Hawaii, el Japó, l'entrada a Xina, als darrers dies del triomf dels exèrcits turistes, Manila, Siam, l'illa de Java, i Singapur i, finalment, la vastíssima Índia i l'Egipte, finalitzant amb el retorn a Barcelona.

És una excursió de gran senyor presentada a la manera de gran senyor, i descrita sense enfarfecs literaris. El volum, esplèndidament il·lustrat, honra la producció editorial catalana, i es fa recomanable per tots conceptes.

R.

Biblioteca

REVISTES INGRESSADES ÚLTIMAMENT.—Sumaris resumits.

ALPI GIULIE

Comici, E.—*Sul Montasio per la Gola del Vert Montasio*.—1929-1.

Dougan, V.—*Il Gruppo del Cimone*.—1929-5.

Botteri, M., Dougan, V.—*Nelle Alpi Clautane*.—1929-17.

Kiss, O.—*Al «Croce del Rifugio» (Dolomiti di Brenta)*.—1929-22.

UNIONE LIGURE ESCURSIONISTI

S.—*A Limone Piemonte coi nostri sciatori (22=24 - 22=26 Dicembre 1928)*.—1929-2.

M. B.—*I Giornalisti Genovesi a Clavières*.—1929-5.

G.—*A Macugnaga d'Estate Cima Jazzi (m. 3818)*.—1929-11.

Adès, Coduc, Dr. E. Mory.—*Gli Sports Invernali Fattori Terapeutici*.—1929-15.

Sacco, Federico.—*Glaciologia Artistica*.—1929-18.

SP.—*I Campionati Sociali del Gruppo Sciatori a Ceva*.—1929-27.

Viriglio, Attilio.—*Dalla Marmolada Alle Pale di San Martino*.—1929-37.

Pierini, Mireno.—*Il Casentino*.—1929-48.

Sacco, Federico.—*I Massi Erratici*.—1929-59.

Eula, C.—*Gugli immacolati pianori di Limone Piemonte*.—1929-77.

- Spinetta, E.—*Traversata in sci delle Alpi Liguri, da Viozene a Frabosa Soprana*.—1929-81.
- Eula, C. E.—*L'Unione Ligure Escursionisti nello svolgimento della sua missione (1914-1929)*.—1929-85.
- T.—*Al Monte Tabor con gli Sci*.—1929-118.
- Gli incendi nei boschi*.—1929-124.
- Balliano, Adolfo.—*Il Crestone di Cunei*.—1929-146.
- Eula, Prof.—*Ricordi delle Alpi di S. S. Pio XI*.—1929-170.
- Il nostro 9º accantonamento alpino. San Valentino alla Muta (m. 1470)*.—1929-173.
- C. E.—*La nostra gita a Barcellona*.—1929-175.

ALPINISME

- Ficker, H.—*Tentative d'ascension au sommet Sud de l'Ushba*.—1929-39.
- Schulze, A.—*La première ascension de l'Ushba*.—1929-49.
- Lenchs, G.—*La première traversée de l'Ushba*.—1929-52.
- Blanchet, E. R.—*Une reconnaissance à la face Nord du Cervin*.—1929-67.
- Arlaud, J.—*Sur la face Nord du Pic de Ger (2.612 m.) L'aiguille de Ions Coutchets (2.225 m.)*.—1929-70.
- O'Brien, Miriam.—*Les aiguilles du Diable*.—1929-75.
- Laffont, Ch. &....—*L'arête des Salenques. Trois premières en six ans*.—1929-84.
- Horeschowski, A.—*L'expédition aux Andes du Club Alpin Allemand et Autrichien*.—1929-91.
- Tezenas du Montcel, R.—*Quelques notes sur l'arête Nord-Est de l'aiguille des Arias*.—1929-100.

PEÑALARÁ

- Medina Bravo, M.—*De las montañas leonesas: Estudio sobre la provincia de León desde el punto de vista montañoso*.—1929-159.
- Ferrer, Antonio.—*El montañismo en España. Orígenes y desarrollo de esta actividad en el país vasco*.—1929-166.

NOVES ADQUISICIONS

- Enciclopedia Universal Ilustrada. - T. 65 i 66*.—Barcelona, 1929.
- PEDEMONTE I FALGUERA, B.—*Notes per a la Història de la Baronia de Castellvell de Rosanes*.—Barcelona, 1929.

- MARTORELL, F.—*Catalunya Artística. - Vol. I. - La Catedral de Barcelona.*—Barcelona, 1929.
- TODA, E.—*Catalunya Artística. - Vol. II. - Monestir de Santes Creus.* Barcelona, 1929.
- PALOMER, JOSEP.—*La Decadència de Poblet.*—Barcelona, 1928.

DONATIUS

- SMITHSONIAN INSTITUTION, THE.—*Annual Report of the Board of Regents, 1927.*—Washington, 1928, (de l'Entitat).
- SVENSKA TURISTFÖRENINGENS.—*Årsskrift, 1929.*—Stockholm, (de l'Entitat).
- ASOCIACIÓN DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA.—*Anuario, 1928.*—Barcelona, (de l'Entitat).
- ANALECTA SACRA TARRACONENSIA.—*Anuari de la Biblioteca Balmes. Vol. V. 1929.*—Barcelona, (de l'Entitat).
- MASERAS, ALFONS.—*Edmon.*—Badalona, 1929, (de l'Autor).
- MASERAS, ALFONS.—*A la deriva.*—Barcelona, 1921, (de l'Autor).
- MASERAS, ALFONS.—*Ildaribal.*—Barcelona, 1915, (de l'Autor).
- CENTRE EXCURSIONISTA I CLUB PIRENENC.—*Les Esglésies Romàniques de Terrassa.*—Terrassa, 1929, (de les Entitats).
- ULLOA, LUÍS.—*Xristo. Ferens Colom, Fernando el Católico y la Cataluña Española.*—París, 1928, (de l'Autor).
- OTERO PEDRAYO, R.—*Problemas de Xeografía Galega.*—A. Cruña, 1927, (del Seminario de Estudios Galegos).
- KERILLIS, HENRY DE.—*De l'Algerie au Dahomey en automobile.*—París, [1925], (del senyor Josep Garrut).
- IGLESIAS, J. I SANTASUSAGNA, J.—*Les Muntanyes de Prades, el Montsant i Serra La Llana.*—Reus, 1929, (del Centre de Lectura).
- SVENSKA TURISTFÖRENINGENS.—*En bokom Stockholm.*—Stockholm, 1929, (de l'Entitat).
- ACHA Y HURTADO, VALENTÍN.—*Recuerdos y bellezas de la Rioja.*—Barcelona, 1908, (del senyor Josep Garrut).
- Guía de Gerona y su Provincia.*—Gerona, 1918, (del senyor Alfons Maseras).
- CÁMARA DE COMERCIO E INDUSTRIA DE VIENA.—*El Austria de hoy.*—Viena, 1929, (del senyor Alfons Maseras).
- CARRERAS, RICARDO.—*La Comarca de Morella. - I. - Catí.*—Castellón, 1928, (de la Sociedad Castellonense de Cultura).

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÀN)

SEGON TRIMESTRE DE 1929

BARÒMETRE *

TERMÒMETRE

MESOS	Pressió màxima del mes		Pressió mínima del mes		Pressió mitja mensual		Promed.	Temp. màxima del mes		Temper. mínima del mes		Oscil·lació	Promedi tempers. màxims.		Promedi tempers. mfnimes		Oscil·lació mitja		Temperatura mitja mensual		Promed. mà. i mñ.
	Dia	Dia	Dia	Dia	a 8 h	a 16 h		Dia	Dia	Dia	Dia		a 8 h	a 16 h	a 8 h	a 16 h					
Abril	688,3	4	667,2	29	677,3	676,3	676,8	26°,0	20 i 21	-5°,0	7	31°,0	16°,00	3°,47	12°,53	7°,22	13°,53	9°,73			
Maig	684,5	31	672,4	1	679,5	678,8	679,1	27°,0	29	0°,0	4	27°,0	17°,55	6°,26	11°,29	10°,58	15°,23	11°,90			
Juny	696,4	21	677,6	^{6, 7,} _{25, 26} 127	682,5	681,9	682,2	30°,0	7	5°,0	2	25°,0	23°,28	10°,40	12°,88	16°,48	20°,00	16°,84			

PSICRÒMETRE

PLUVIÒMETRE

ANEMÒMETRE

MESOS	Humitat relativa		Promed.	Precipitació total en mm.	Número de dies de pluja	Número de dies de neu	Màxim gruitx de la neu	Precipit. màxima en 24 h. mm.	Dia	Direcció dominant	Recorregut en 24 h promedi	Recorregut màxim en 24 h.	Dia	Direcció dominant plujes ordinaris		Direcció dominant grans plujes	
	a 8 h	a 16 h												plujes ordinaris	grans plujes		
Abril	79,8	78,6	79,7	45,5	7	0	0	15,5	23	SW Calma	—	—	—	Calma	Calma		
Maig	73,5	64,9	69,2	109,3	9	0	0	26,5	7	N i Calma	—	—	—	Calma	Calma		
Juny	78,4	79,2	79,1	122,2	8	0	0	24,0	10	N i Calma	—	—	—	N i Calma	Calma		

NÚVOLS

FENÒMENS ESPECIALS

MESOS	Dècimes de cel cob. (promedi)	A 8 h			Dècimes de cel cob. (promedi)	A 16 h			Número de dies de rosada	Número de dies gebrada	Número de dies de boira	Número de dies tempesta	Número de dies de pedra
		Número de dies clars	Número de dies núvols	Número de dies coberts		Número de dies clars	Número de dies núvols	Número de dies coberts					
Abril	4,2	14	6	10	4,5	14	6	10	0	0	0	0	0
Maig	4,9	10	13	8	5,6	8	12	11	0	0	0	0	0
Juny	5,3	11	7	12	6,1	6	14	10	0	0	0	3	0

* Les pressions baromètriques són referides al nivell de l'estació, corregides de temperatura, latitud i gravetat.